

Tiejensi ti tiboha ku tiyisa ntirhisano ku nga si fika nxopaxopo wa nkoka wa FATF

11 Mhawuri 2022 - Mavandla ma le Afrika-Dzonga ma le xikarhi ka nyimpi yo lwa na vukungundzwana, ku katsa na ku lawuriwa ka mfumo hi mavandla ma le tllhelo, ma bohile vutinyiketeri bya wona ku tiyisa matshalatshalanhlanganelo no ndlandlamuxa ntirhisano ku tiyisisa leswaku lava xanisaka switirhisiwa swa mfumo va hlangana na voko ro tika ra nawu.

Khomixinara wa SARS Edward Kieswetter, Mulawuri wa Rixaka wa Misengiso ya Mani na Mani Shamila Batohi na Nhloko ya Rixaka ya DPCI Godfrey Lebeya, a va ri exikarhi ka tihloko leti a ti ri kona eka ndzetelovutivi wa masiku manharhu wa mayelana na ntirhisano wa le xikarhi ka tiejensi lowu khomiweke ePretoria.

Ndzetelovutivi hi Mawuwani a ku ri xivandla xa matimu eka tiejensi ta nsindziso wo landzelerisa nawu, kun'we na Vutameri bya Timali ta Tiko, Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga, Senthara ya Vunhlori bya swa Timali, *Financial Sector Conduct Authority* na Bangikulu ya le Afrika-Dzonga hi nhlanganelo va vekile ndzinganiso wa ntirhisano exikarhi ka tiejensi ku lwa na mikhuluko ya swa timali leyi nga riki enawini, mphasiso wa mali, vugevenga bya xibalo na vukungundzwana. Wu nghaneriwile hi varhumiwakulu va 40 ku suka eka Vutameri bya Timali ta Tiko, SARS, SARB, Senthara ya Vunhlori bya swa Timali, *Financial Sector Conduct Authority*, Vulawuri bya Vuchuchisi bya Rixaka, Hawks na Yuniti ya Vulavisisi yo Hlawuleka.

Enkarhini lowu wa nkoka eka xidemokirasi xa Afrika-Dzonga, Tihloko ta tienthithi leti nghaneeleleke ti tiyisisile leswaku ku aka mavandla mo tiya no kondzelela lama nga ta tiyisela vukungundzwana na mindzingeto yin'wana na yin'wana ya nkarhi lowu taka ya ku lawuriwa ka mfumo hi mavandla ma le tllhelo i ribye ra yinhla eku vuyiseleni ka xindzhuti no aka hi vuntshwa vutitshembi bya mani na mani.

Xikarhi xo vuyisela ntshembo wa mani na mani i ku tiyisisa leswaku lava kumekeke eka swiviko swa Khomixini ya Zondo lava nghaneeleleke eka ku lawuriwa ka mfumo hi mavandla ma le tllhelo na heriso wa tshaku ra mfumo va tihlamulela eka swiendlo swa

vona leswi vangeke onhakelo lowu nga pimekiki etikweni eka lembexikhume leri hundzeke.

Tihloko ta tienthithi ti pfumerile leswaku ku endla tano hi ku humelela swi lava leswaku:

- Sisiteme hinkwayo ya vunhlori ya swa timali ta rixaka leyi kotisaka ntirhisano
- exikarhi ka tiejensi wu hluvukisiwa ku ya emahlweni no tiyisiwa.
- Tiejensi leti ku tirhaniwaka na tona ti tirha kun'we swinene eka kungu ra hlanganelo ra ntenyeko.
- Ti fanele ti tirhisana eku avelaneni ka vuxokoxoko eka rhumelo wa nawu no antswisa ntirhiso wa switiviwa.
- Tiejensi ti avelana maendlelo mo antswa na matshalatshala ku tiyisisa ntirhiso wo hetiseka na xiendlo xa xihatla.
- Vakotisi va ku lawuriwa ka mfumo hi mavandla ma le tlhelo na vukungundzwana vo fana na tibangi, tifeme to odita, tiejente to xavisa tindlu na magqweta, va ta hlangana na voko ra nsimbi ra nawu no tihlamulela eka mihlangano ya vona ya vulawuri.

Ehenhla ka vuyimelo bya tlhelonhlanganelo leri nyikiweke hi Tihloko ta tienthithi, vatokoti va OECD va fambisile nhlahluvon'wini wa nkoka wa ku vupfa ka ntirhisano wo hetiseka exikarhi ka nsindziso wo landzelerisa nawu na tiejensi ta vulawuri eAfrika-Dzonga hi ku tirhisiwa tanihi modele wa xiyimo, ku vupfa loku seketeriweke hi milawu ya misava ya 10 yo lwa na vugevenga bya xibalo lowu tumbuluxiweke hi OECD. Vangheneleri lava boxeke tindhawu ta xiphiso na mavangwa na matshalatshala lama laviwaka ku tshungula leswi. Ndzetelovutivi wu tthele wu languta eka leswaku hi wahi maqhinga ma ntirhisano ma misava lama nga kona no tirhisiwa hi ku hetiseka eku lweni na vugevenga bya xibalo, mikhuluko ya swa timali leyi nga riki enawini, mbhasiso wa mali na mali yo seketela swa vutherorisi.

Mbuyelo wa xitoloveto xa nhlahluvon'wini wu humeserile ehandle ntlokano wa kahle lowu tumbulukaka wa kungu eku simekeni ka sisiteme ya vuhlori bya swa timali ta rixaka. OECD yi hoyozerile ntlokano. OECD yi seketerile tshalatshala ra ntirhisano ra mavandla ku ya emahlweni ri tiyisa vundzeni hinkwabyo bya kungu na sisiteme hi ku

tiyisisa tinyangwa ta vuxokoxoko exikarhi na le ka tiejensi ku humelerisa micincano ya vuxokoxoko bya vuswikoti no va enawini hi ku hetiseka no fambisa ntirhisano wa swa ntirho. OECD yi kowetile Senthara ya Nhlnganelo tanihi endlelo ro antswa leri ra ha ku tumbulukaka leri nga ta engeteriwa kahle ku lwa na mbhasiso wa mali no aka ku ya emahlweni eka ntirho wa South African Anti-Money Laundering Integrated Taskforce (SAMLIT) leswi ku nga xinakulobye xa phurayivhete xa vanhu lexi kongomisiweke eku lweni na vugevenga bya swa timali no rhangeriwa hi FIC no va na nsindziso wo landzelerisa nawu lowu faneleke, tienthithi ta vulawuri na tibangi.

OECD yi tlhele yi hlohotela mavandla ku ringeta no kambela swiringanyeto swa tiejensi to hambanahambana eku ololoxeni ka rifuwo leri nga hlamuselekiki.

Eka hinkwaswo, mivuyelo yi komba leswaku Afrika-Dzonga ri na sisiteme leyi tumbuluxiweke no tirha, ku katsa na ntumbuluxo wa ntlawa wa ntirho wa le xikarhi ka tiejensi wo hlawuleka lowu kongomiseke eka mikhuluko ya swa timali leyi nga riki enawini kambe swo tala swa ha fanele ku endliwa ku lwa na vugevenga bya swa timali, mikhuluko ya swa timali leyi nga riki enawini, mbhasiso wa mali na mali yo seketela vutherorisi. Sweswo swi katsa matshalatshala mo antswisa nxopaxopo wa switiviwa na nkondletelo, ntwananiso wa milawu na endlelo ro hunguta nhlwelo ku ndlandlamuxa cincano hi nkarhi wa vuxokoxoko byo lulama no tshembeka, ku simeka mpimo lowu yaka emahlweni wa ku vupfa ka ntirhisano wa tiejensi to tala na ntshembo wa tiejensi to tala no xopaxopa mitwanano ya Afrika-Dzonga ya matlhelo mambirhi na matlhelonyingi eka ndzinganelo wa xikongomelo.

Tinhloko ta tienthithi ti pasisile mimbuyelo ya ndzetelovutivi na ntirhiso wa swiringanyeto tanihi goza ro engetelela eku pfuxeteni ka nhlamulohlengeleto ya Afrika-Dzonga eka FATF hi Sunguti 2023. Mhaka ya nkoka sweswi i xikongomiso xa matimba eku ntirhiso no fikelela mbuyelo lowu pimekaka.

MAKUMU.